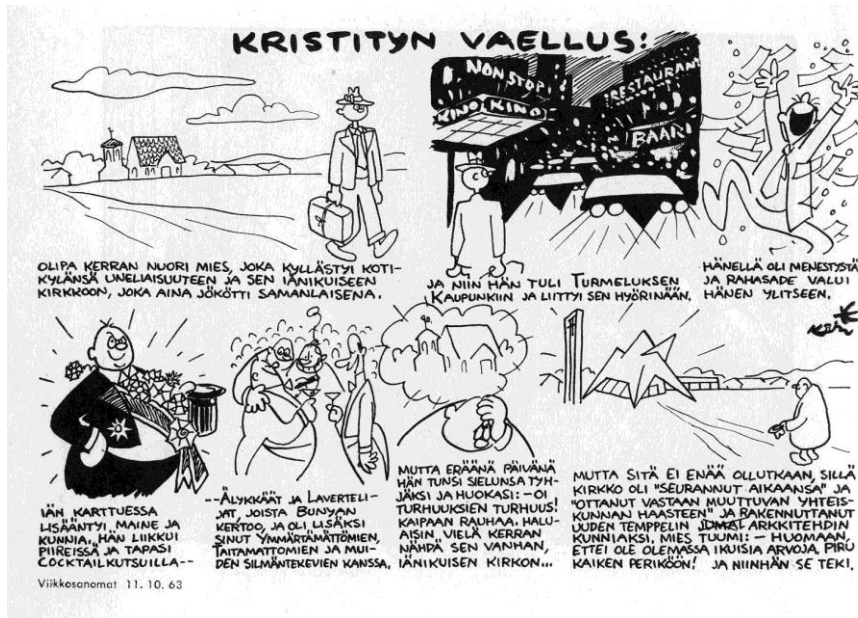

Kodikas ja pyhä tila

Kirkkotila avautuu -seminaari Liedon kirkossa 20.5.2019

piirpa Kaarlo Kalliala

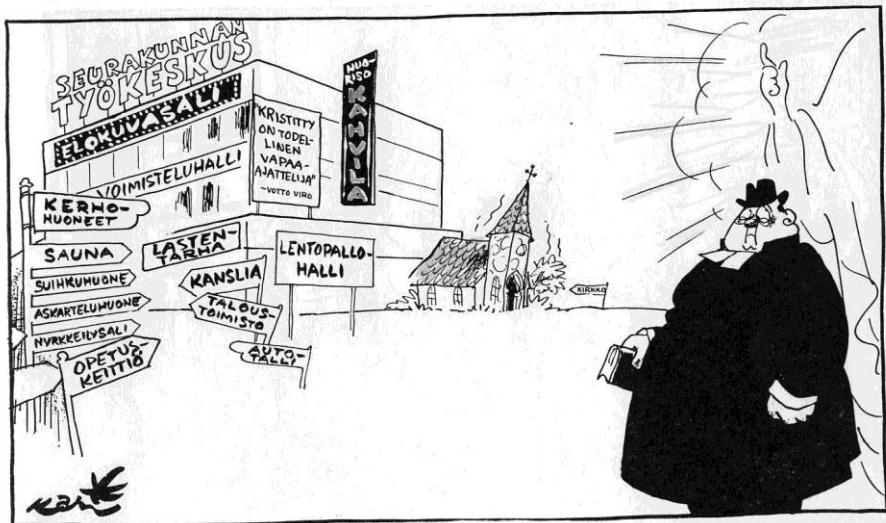
Kun pilapiirtäjä Kari Suomalaisen kynä ja oivalluskyky 1950- ja 1960-luvuilla olivat terävimmillään, hän kommentoi aika ajoin myös kirkollisia aiheita. Karin asenne oli traditionalistinen – erässä piirroksessa häntä itseään edustava pikku-ukko kulkee Helsingin Johanneksen kirkon ohitse ja jupisee itsekseen: ”Kirkon ei ole seurattava aikaansa, ajan on seurattava kirkkoa.”

Lokakuussa 1963 Viikko-sanomat julkaisi piirroksen, jonka teemana on *Kristityn vaellus* 1600-luvun kuuluisaa John Bunyanin hartauskirjaa mukailien. Karin kristitty kyllästyi ”kotikylänsä uneliaisuuteen ja sen iänikuisen kirkkoon, joka aina jökötti samanlaisena” ja lähti maailmalle. Siellä menestyttyään hän vanhoilla päivillään tunnisti sielunsa tyhjyyden ja halusi palata ja ”vielä kerran nähdä sen vanhan, iänikuisen kirkon”. Vaan kuinka kävikään? Karin sanoin: ”Mutta sitä ei enää ollutkaan, sillä kirkko ’oli seurannut aikaansa’, ja ’ottanut vastaan muuttuvan yhteiskunnan haasteen’ ja rakennuttanut uuden temppelin Jumal arkkitehdin kunniaksi.”

Tuollaista tilannetta Suomessa ei ymmärtääkseni ole koskaan ollut. Kun keskiaikainen kirkko on korvattu uudella, se on johtunut siitä, että vanha on tuhoutunut siinä määrin perusteellisesti, että se on jätetty raunioksi niin kuin vaikka Vanhassa Vaasassa tai Pälkäneellä. Muutettavat muuttaen Karin piirros kertoo silti jotakin myös meille, jotka olemme miettimässä, miten olemassa oleva *kirkkotila avautuu* ja muuntuu ja miten se yhtä aikaa edustaa sekä ”iänikuisuutta” että ”muuttuvan yhteiskunnan haastetta”.

Piirros tarjoaa seurakunnalle ja koko kirkolle sellaisen säilyttäjän roolin, jota kahdesta syystä ei ole mahdollista ottaa vastaan. Kirkkoa kaivataan ajan pysäyttäjäksi, mutta kun kirkko on luonteeltaan vaeltava Jumalan kansa ja muodostuu Kristuksen seuraajista, se ei voi jättäytyä odottelemaan maailman humuun kyllästyneitä pitämällä varastoissaan riittävästi fraktuuraa ja uusgotiikkaa. Toiseksi sellaiseen ei ole varaa. Karin piirroksen aikaan vielä rakennettiin paljon uutta ja ehkä vanhakin rakennus olisi saattanut jäädä pystyyn (niin kuin tässä hiippakunnassa aikoinaan Pyhämaalla ja Pomarkussa on käynyt), mutta kun nyt (siis) *kirkkotila avautuu*, se on se olemassa oleva myös siitä syystä, mitkä ovat taloudelliset realiteetit.

HS, 9. 11. 58

Toisessa jo viitisen vuotta aiemmin julkaistussa piirroksessa kuuluu Jeesuksen muistutus Betanian Martalle: ”Moninaisista sinä huolehdi, mutta vain yksi on tarpeen.” Vaikka kuva seurakunnan työkeskuksesta ja sen lukemattomista toiminnoista liioitteleekin niin kuin karikatyyriin tulee tehdä, se ei ole kaukana sodanjälkeisen kansankirkollisuuden ihanteesta ja todellisuudesta. Kansankirkko oli sekä riittävän kattava että riittävän vauras, jotta sen oli toisaalta luontevaa ja toisaalta mahdollista ottaa laajasti vastatakseen yhteisestä hyvästä. Kuva syrjään jäävästä ja huonokuntoisuuttaan tutisevasta kirkkorakennuksesta tuskin kuitenkaan oli ajantasainen. Pikemminkin se oli siinä mielessä profeettainen, että juuri nyt meidät on haastettu miettimään, miten ja mihin ja keille *kirkkotila avautuu* – ja mitkä muut tilat joutuvat tai joutavat kiinni.

Kuten sanottu, kysymyksen kirkkotilan monipuolisesta ja joustavasta käytöstä on nostattanut ennen muuta heikkenevä talous. Kun seurakunta ei nyt ja tulevaisuudessa voi tukea ja rakentaa yhteisöä työkeskuksiin ja seurakuntataloihin keskittyvien aktiviteettien varassa, mikä kaikki – ja ketkä kaikki! – voikaan löytää kotinsa itse kirkkotilasta! Vaikka seurakuntien heikkenevä taloudellinen tilanne sai meidät liikkeelle, kysymys on kuitenkin ennen muuta toiminnallinen. Meillä on monia esimerkkejä maailmalta, missä kirkkotilojen remontointi on uudella tavalla tehnyt niistä alueen keskuksia ja mahdollistanut yhteisöllisyyden ja jopa seurakunnan kasvun. Kun nyt *kirkkotila avautuu*, yhteisöllisyys ja yhteisyys rakentuvat siinä samassa tilassa, jossa etsitään myös Jumalan kasvoja. Mikä sen olennaisempaa ja hienompaa ja innostavampaa: miksi ihmeessä me emme ole tätä jo ennemmin tajunneet?

Olen suorastaan tohkeissani siitä, kuinka monipuolisen joukon me olemme tänään saaneet tänne jakamaan tietämystään, kokemuksiaan ja näkemyksiään; on myös innostavaa nähdä, kuinka monia seminaarimme aihepiiri on koskettanut ja kiinnostanut. Koska – raamatullista (Hepr. 12:1) kuvaa käyttäkseni – ”ympäriämme on todistajia kokonainen pilvi” voin omasta puolestani keskittyä tässä avauspuheenvuorossani vain siihen, miten ja miksi kirkkotila voi olla yhtä aikaa pyhä ja kodikas ja miksi sen tuleekin juuri sellainen olla.

Viitisenkymmentä vuotta sitten Suomen muinaismuistoyhdistys julkaisi Suomen kirkot -sarjan kuudennen osan, joka käsitteli silloisen Naantalinvastikunnan – johon Lieto siis ei kuulunut eikä kuulu – kirkkorakennuksia. Sen mukaan ”A.W. Ranckenin täydennettyä v. 1923 seinien 1600-luvun pitsimäisen koristemaalauksen oli kirkossa melkein kodikas tunnelma, mutta se on viime korjauksessa saanut väistyä jäykän yksinkertaisuuden tieltä”. On selvää, että tekstin kirjoittanut Tove Riska piti tämän keskiaikaisen kivikirkon kodikkuutta ansiona eikä sen luonteeseen sopimattomana tai pyhyiden kanssa yhteensovittamattomana. Kodikas pyhä tila on kuin onkin sekä mahdollinen että perusteltu tavoite.

Perustelu on olennaisesti teologinen. Kaikki kunnia goottilaisten katedraalien kurotukselle kohti korkeuksia, mutta kristinuskon tiloissa ne edustavat enemmän poikkeusta kuin prototyyppiä (ja siksi ei myöskään Karin lausahdus ajan ja kirkon suhteesta uusgoottilaisen Johanneksen kirkon vierellä osu maaliin). Kristillisessä uskossa katseen suunta ei ole ensisijaisesti ylös vaan alas: kun Jumala tulee ihmiseksi, hän makaa eläinten ruokakaukalossa ja häneen katsotaan alaspäin. Ylhäisin on alhaisinta.

1300-luvun hengellinen opettaja ja mystikko Juliana Norwichlainen kuvaa tätä paradoksia nimenomaan kodin kielellä: ”Minua lohdutti eniten se, miten Herramme, joka on niin pyhä ja pelättävä, on samalla kertaa niin kotoinen ja kohtelias. Herra, joka on korkein ja voimallisin, on samalla nöyrin ja alhaisin, kotoisin ja kohtelias.” Niinpä ei tunnu niinkään sattumalta kuin johdatukselta, että (niin kuin uskontotieteen professori Veikko Anttonen on huomauttanut) sana ’pyhä’ on suomessa samaa kantaa kuin ’piha’: niin tavallinen ja arkinen kuin kotipiha yhtäältä onkin, toisaalta juuri se jos mikä on pyhä tila.

Kun kirkkotilan halutaan olevan kodikas pyhä tila, kysymys on paljolti siitä, miten tilaan asetutaan ja siitä, mihin aiemmin viittasin: katseen suunnasta. Toisaalta kaivataan sitä, että tila viestisi ettei se ole mikä tila tahansa vaan pyhä tila ja että se tarjoaisi puitteet yhdessä katsoa samaan suuntaan, kohti Jumalaa. Toisaalta kaivataan mahdollisuutta vaihtaa katseita, peilautua toisen silmissä – sielun peilissä – ja kokemusta yhdestä ja samasta kodista tai kotipihasta muiden kanssa, kokemusta yksinäisyyden voittamisesta ja yhteen kuulumisesta. Periaatteessa nämä toiveet kuuluvat yhteen. Käytännössä eri kirkkotilat mahdollistavat niihin vastaamisen eri tavoin: miten Liedossa asiat tullaan ratkaisemaan, on tuskin suoraan kopioitavissa muualle, mutta hyvän esimerkin se tulee antamaan.

Kodikkuus ja pyhyys eivät sulje toisiaan pois muutoin kuin silloin, kun tilan suunnittelu tai sen käyttö on epäonnistunut. Jumalan suunta ja ihmisen suunta eivät juokse erilleen vaan yhteen. Synti erottaa sekä Jumalasta että ihmisiistä; vastaavasti armo yhdistää niin Jumalaan kuin ihmisiin. Korkein käsky tai ainoa sellainen on Jeesuksen mukaan ”rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi”. Siksi kirkkotila on parhaimmillaan sellainen, joka tämän samansuuntaisuuden näyttää ja todellistaa.

Turun tuomiokapitulin henkilökunta oli viime keväänä tutustumassa berliiniläisiin kirkkoihin ja niiden tilaratkaisuihin. Myös Berliinissä taustalla on vaikuttanut talous; luovaa ja innovatiivista tilasuunnittelua on myös edesauttanut se sodanjälkeinen realiteetti, että pystyssä olivat vain seinät...

Heilig-Kreuz-Kirchessä kuljeskelimme ensin ympäriinsä ja tutkiskelimme siellä tehtyjä ratkaisuja. Kun sitten kokoontuimme kuoriin ja meiltä kysyttiin, mitäs tuumaatte, joku puuskahti oitis: ”Me ollaan kateellisia.”

Itsekin koin oloni valaistuneeksi.

